

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
Јове Илића 165, Београд

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука у Београду, именовани смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације Снежане Нововић под називом *Међународна сарадња у области унапређења услова рада жена запослених у полицији*. Пошто је прочитала поднети текст дисертације, Комисија подноси Наставно-научном већу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Кандидаткиња Снежана Нововић рођена је 1960. у Лебану, где је завршила основну школу и гимназију. На групи за психологију Филозофског факултета у Београду, дипломирала је 1985. године. Магистрирала је новембра 2008. године на Факултету политичких наука, на смеру Савремена социјална политика, јавно одбранивши рад на тему „Социјални статус жена запослених у полицији“.

Снежана Нововић фебруара 1986. запослила се као психолог у Лебанској индустрији текстила “15. Мај – Експортекст”. Од априла 1995. радила је као психолог у ДМБ “21. Мај” у Раковици. У Вишој школи унутрашњих послова, ради од јануара 1996. на различитим пословима и радним местима: стручног сарадника у настави и у ваннаставним активностима, шефа Одсека за аналитику и информатику, главног организатора наставе, менторског рада и издавачке делатности, као и наставника практичне наставе за предмет Криминалистичка психологија. У пери-

оду новембар 2002 – децембар 2004, била је ангажована као сарадник помоћника министра унутрашњих послова у области полицијског школства, а од 1.12.2004. године, са успостављањем Управе за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку у седишту Министарства унутрашњих послова, бива распоређена на радно место помоћника начелника те управе, одакле се пензионише крајем 2014. године.

Почев од студентских дана, највећу професионалну и стручну сатисфакцију проналази у истраживачком раду, бавећи се темама из области социјалне психологије (раније: фактори ангажовања на омладинским радним акцијама, друштвено-политичко ангажовање младих и сл.), психологије рада (фактори морбидитета, трауматизма и апсентизма радника у текстилној индустрији) и психологије међуљудских односа.

Последњих петнаест година, основно поље њеног интересовања представља интеграција жена у полицијску службу, односно могућности унапређења статуса жена запослених у полицији, захваљујући чему је ангажована да, у својству члана експертске групе и носиоца истраживања, током 2009. и 2010. године непосредно учествује у процесу успостављања Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе. Друго подручје њеног ангажовања, осим редовних обавеза у Управи за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку, јесте унапређење бриге о запосленима у Министарству унутрашњих послова, у чему, почев од 2005. године па све до одласка у пензију, учествује као један од иницијатора и носилаца активности на увођењу програма примарне психолошке превенције „Подршка колеге“ (Peer Support), уз подршку Норвешког полицијског директората и Мисије ОЕБС-а у Србији.

Захваљујући дугогодишњем бављењу питањима жена запослених у полицији, била је чланица мултисекторске Радне групе за израду смерница за доношење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (НАП 1325) за период 2010-2015. Као чланица Мултисекторског координационог тела, по доношењу првог НАП-а у Србији учествовала је у његовом спровођењу, размени

искуства између институција система безбедности у Србији и унапређењу у положаја и улоге жена у тој области.

Током 2016. године, већ пензионисана, уз представнике органа државне управе и локалне самоуправе, академске заједнице и организација цивилног друштва, учествовала је у својству независног експерта у изради новог НАП-а 1325 (2017-2020), који садржи активности усмерене на спречавање насиља над женама у мултинационалним операцијама, у конфликтном и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама, са посебним освртом на превентивно деловање, заштиту и опоравак жена услед деловања савремених изазова, ризика и претњи безбедности који посебно погађају маргинализоване и вишеструко дискриминисане категорије становништва.

У периоду од 2006. до 2014. године, била је члан уредништва часописа „Безбедност“, који издаје Министарство унутрашњих послова Републике Србије.

Списак објављених радова кандидата

Simonović, B., Soković, S., Mijalković, S., Novović, S., Otašević, B. (2017). *Using soccer club fans for political purposes: Case Serbia*. Sport Science 10 (2017) Suppl. 60-65. ISSN 1840-3670 COBISS.SR – ID 513331376, **категорија M22**

Нововић, С. (2011): *Успостављање Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе*. Тематски зборник радова „Жене у сектору безбедности – регионална перспектива“ са међународне конференције „Жене у сектору безбедности – Резолуција 1325 СБ УН“, Институт за стратегијска истраживања Министарства одбране Републике Србије, Београд. ISBN 978-86-81121-11-5 COBISS.SR-ID 189298700.

Нововић, С., Вла. С. (2010): *Могућности сарадње у оквиру Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе*. „Безбедност“, бр. 3/2010, стр. 56-75. ISSN 0409-2953 COBISS.SR-ID., **категорија M52**

Нововић, С. (2009): *Мотиви жена за приступање полицајској служби*. „Безбедност“, бр. 3/2009, стр. 190-203. ISSN 0409-2953 COBISS.SR-ID., **категорија M52**

Нововић, С., Павлићевић, В. (2003): *Критеријуми селекције кандидата за пријем на студије – искуство Више школе унутрашњих послова*.

"Безбедност", бр. 2/2003, стр. 207-216. ISSN 0409-2953 COBISS.SR-ID 107507468. категорија М52

Морић, Љ., Велимировић, Д., Нововић, С., Бановић, Б., Талијан, М. (2002): *Реформа полицијског школства у Републици Србији – Виша школа унутрашњих послова на путу реформе*. Зборник радова са Округлог стола са међународним учешћем "Реформа полицијског школства у Републици Србији", ВШУП, Београд.

Нововић, С. (1998): *Прилог упознавању преференција начина живота студената Више школе унутрашњих послова*. Зборник радова наставника ВШУП-а 1, ВШУП, Београд. ISSN 0450-667X COBISS.SR-ID 69795330.

Костић, И., Нововић, С. (1998). *Психологија оперативног рада – психологија за саобраћајне полицајце*, ВШУП, Београд. ISBN 86-814843-67-6 COBISS.SR-ID 66040844.

Костић, И., Нововић, С. (1998): *Психологија процене и комуницирања – психологија за полицајце*, ВШУП, Београд. ISBN 86-81483-73-0 COBISS.SR-ID 71465228.

Нововић, С. (1996): *Евалуација ваннаставних активности у ВШУП-у*. "Безбедност", бр. 4/96, стр. 509-517. ISSN 0409-2953 COBISS.SR-ID 56680450. категорија М52

Учешће на научним и стручним конференцијама и скуповима

октобар 2015, излагач на тему „Жене у полицији и њихово суочавање са стресом као аспектом полицијске професије“, на Међународној конференцији „Родна равноправност у систему одбране“, у организацији Института за стратегијска истраживања Министарства одбране Републике Србије, Београд.

октобар 2010, излагач на тему „Успостављање Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе“, на међународној конференцији „Жене у сектору безбедности – Резолуција 1325 СБ УН“, у организацији Института за стратегијска истраживања Министарства одбране Републике Србије, Београд.

децембар 2006, излагач на тему „Жене у полицији – искуство Србије“ и учесник панела, на међународној конференцији „Равноправност полова у полицијским службама – примена домаћих и међународних правних стандарда о равноправности полова“, у организацији МУП-а Републике Српске, Бања Лука.

октобар 2003, један од организатора скупа и излагач на тему „Психосоцијални профил пензионисаних радника Министарства унутрашњих послова“, на Саветовању “Место и улога психолога у органима унутрашњих послова”, у организацији МУП-а Републике Србије, Врњачка Бања.

2006-2014, учесник и излагач на бројним научно-стручним скуповима, веома често са међународним учешћем, на тему родне равноправности и статуса жена у сектору безбедности, у организацији институција сектора безбедности и организација цивилног друштва; као носилац истраживања „Успостављање Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе“ представљала резултате на стручним скуповима у региону (Београд, Сарајево, Загреб, Подгорица, Бања Лука) у периоду октобар-новембар 2010.

Учешће у истраживачким пројектима

Успостављање Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе, у организацији Асоцијације шефова полиција Југоисточне Европе (Southeast Europe Police Chiefs Association – SEPCHA), Софија, Бугарска, 2009-2010. Пројекат је реализован уз подршку DCAF-а, Краљевине Норвешке, Мисије ОЕБС-а и других међународних партнера. Извештај о резултатима истраживања, који је омогућио планирање даљих активности са циљем успостављања регионалне мреже, преведен је на енглески језик и на језике земаља учесница из региона, и доступан је на <http://www.seesac.org>. ISBN 978-86-7728-132-8 COBISS.SR-ID 1024318082

Жене у полицији, пројекат у оквиру Програма развојно-истраживачког рада Више школа унутрашњих послова, Београд, 2003-2006. Резултати истраживања објављени су у публикацији ВШУП-а, а ОЕБС је због значаја теме обезбедио њено превођење на енглески језик. COBISS.SR-ID 1024127657

Докторска дисертација мр Снежане Нововић, под насловом *Међународна сарадња у области унапређења услова рада жена запослених у полицији*, урађена је у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Дисертација садржи 281 страница текста, укључујући библиографију и прилоге.

Избор литературе, коју сачињавају студије, научни и стручни радови, законска и друга документа, указује на савремен и свестран приступ проучавању проблема и предмета рада. Увидом у евиденцију библиотеке „Светозар Марковић“ утврђено је да до сада код нас није одбрањена докторска дисертација под истим насловом.

II

ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На формулисање предмета истраживања утицала је чињеница да су се током последњих петнаест година значајно промениле околности у вези са заступљеношћу жена у полицији Србије, као и других земаља југоисточне Европе. После њиховог вишедеценијског малобројног и скромног присуства у оперативном саставу, нарочито у униформи, почетком двехиљадитих започео је масовнији прилив жена. То је изискивало прилагођавање система школства новој полној структури полазника и будно праћење њиховог постигнућа и адаптације, како на услове обуке тако и на традиционално мушко полицијско радно окружење. Подразумева се да је таква друштвена промена попут пријема, у релативно кратком временском периоду, више стотина жена у униформисану полицију, побудила интересовање истраживача и, по мишљењу кандидаткиње, усмерила их на ограничен број могућих истраживачких питања која се тичу поштовања родне равноправности, евентуалног дискриминисања и сл. У том процесу и сама је учествовала, али је мишљења да има и других важних тема које се преуто маргинализују.

Не спорећи неопходност поштовања родне равноправности и залагања за приступ који ће омогућити једнаке шансе свим појединцима без обзира на пол или друге разлике по било ком основу, Снежана Нововић примећује да је, вероватно у настојању да се истакне способност жена за обављање тог комплексног, одговорног и ризичног посла равноправно са мушкарцима, неоправдано стављен у други план веома битан сегмент који се тиче услова рада карактеристичних за полицијску професију посматрано из перспективе жена. Реч је о оним проблемима службе са којима се сви полицајци сусрећу обављајући своје редовне послове и који угрожа-

вају и мушкарце и жене, али не увек у једнакој мери и не на исти начин, с обзиром на објективне и мерљиве разлике које постоје између полова. Реч је о три аспекта који нарочито детерминишу посао полиције и чине га специфичним. То су стрес, ризик од повређивања и губитка живота и тешкоће у усклађивању професионалног и приватног, нарочито породичног живота.

Нашавши међу консултованим страним и домаћим изворима, велики број наслова који се тичу питања равноправности жена запослених у полицији, такође и богату литературу (у свету и окружењу) која третира поменута питања и проблеме полицијске професије, кандидаткиња је утврдила да у нашој земљи није било истраживања која би ову проблематику сагледала из перспективе жена запослених у полицији, а према расположивим подацима има их веома мало у земљама региона. Отуд и њена намера да осветли тај аспект компаративним сагледавањем потешкоћа са којима се генерално сусрећу полицајци, затим разликама између жена и мушкараца када је реч о начинима реаговања и ефектима излагања тим потешкоћама, као и начинима да им се помогне – са фокусом на женама.

Будући да је крајем 2010. године, на иницијативу и под окриљем Асоцијације шефова полиција Југоисточне Европе, успостављена Мрежа жена-полицајаца Југоисточне Европе у коју су укључене и жене запослене у Министарству унутрашњих послова Републике Србије, Снежана Нововић је за предмет истраживања одабрала утврђивање садашњег и могућег садржаја и обима међународне сарадње која се одвија путем струковних удружења и мрежа жена полицајаца на плану унапређења наведених услова њиховог рада. Услови рада сагледани су кроз различите фазе радног века жена запослених у полицији, од почетног периода адаптације и интеграције, преко развоја и достизања врхунца у каријери, зрелог доба и опадања радне способности, закључно са пензијом, што је, уз укључивање међународне димензије, такође нови аспект у овдашњој истраживачкој пракси.

Предмет овог истраживања представља међународна сарадња у области унапређења услова рада жена-полицајаца од успостављања њиховог првог струковног удружења 1915. године до данас, међутим, с обзиром на далеко већу

доступност актуелних података него историјских у вези са овом темом, истраживање је примарно актуелно. Обухваћене су мреже и удружења широм света, као што су Међународно удружење жена у полицији, Европска мрежа жена у полицији и друге.

За што свеобухватнији увид, с обзиром на експлоративни карактер истраживања и сложеност предмета истраживања, кандидаткиња је одабрала мултидисциплинарни приступ.

Општи циљ истраживања односио се на утврђивање опсега и врсте питања из области услова рада којима је оправдано и сврсисходно бавити се из угла међународних полицијских струковних удружења жена ради унапређења тих услова обезбеђивањем адекватног приступа, метода, мера и праксе.

Научни циљеви рада укључивали су дескрипцију и типологизацију постојећих видова међународне сарадње и области унапређења услова рада жена запослених у полицији на које се та сарадња односи, као и објашњење повезаности између услова рада и ефеката изложености тим условима с једне стране, са периодима радног века жена с друге стране.

Друштвени циљеви рада огледају се у практичном значају и употребљивости резултата истраживања за побољшање услова рада жена запослених у полицији.

III

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЈИХ СЕ ПОЛАЗИЛО У ИСТРАЖИВАЊУ

У складу са предметом и циљем истраживања, кандидаткиња је дефинисала једну општу и пет посебних хипотеза.

Општа (генерална) хипотеза

Основна полазна претпоставка подразумевала је да се компаративним истраживањем међународне сарадње на репрезентативном узорку постојећих удружења жена-полицајаца, може утврдити модел њиховог функционисања у циљу унапређења услова рада за жене, тј. образац по коме би удружења могла делати са најмање расипања ресурса због неадекватно изабраних циљева, активности и метода.

Резултати истраживања, добијени теоријско-емпиријским приступом, дозвољавају закључак да је могуће понудити сет препорука чијим би се познавањем предвидели и предупредили потенцијални ризици и, такође, чијим би се поштовањем могло оптимизовати функционисање међународних удружења и мрежа по питању унапређења услова рада полиције у контексту овог истраживања, при чему се нарочито мисли на стрес који је повезан и са ризиком и са тешкоћама у успостављању баланса између професионалног и породичног живота.

Прва посебна хипотеза

Могуће је извршити класификацију и типологизацију постојећих видова међународне сарадње у оквиру женских полицијских струковних удружења.

Међународна сарадња у оквиру удружења и мрежа жена запослених у полицији може бити глобалног и регионалног типа. Сврха постојања и рада Међународног удружења жена у полицији, најпознатијег и најстаријег удружења које функционише на глобалном плану, подразумева пружање подршке женама у полицијским службама широм света. Подршка се одвија кроз филијале тог удружења које постоје на свим континентима са сталном тенденцијом повећања њиховог броја. Сам глобални карактер подразумева висок ниво општости циљева и активности, њихов стратешки и реформски принцип, уз сталну комуникацију са чланицама и спремност да се адекватно одговори њиховим специфичним потребама.

На нижим нивоима, међународна удружења и сарадња у оквиру њих могу обухватати читав континент (као нпр. Европска мрежа жена у полицији), или поједине регионе, повезујући одређени број земаља истог географског подручја, обично сличног наслеђа и полицијских система, сличних актуелних социјалних, економских и др. услова и идентификованих потреба. Такве су, рецимо, Нордијско-балтичка мрежа жена у полицији, Карипско удружење жена у полицији, Мрежа жена у полицији Јужне Африке, Мрежа жена полицајаца Југоисточне Европе и др.

Национална удружења често настају под окриљем регионалних, у оквиру којих остварују и међународну сарадњу, преко својих представника или непосредним учешћем свих чланова, односно чланица.

Друга посебна хипотеза

Геополитички, културолошки, материјално-економски, нормативно-правни, социјални, образовни и професионални оквири у којима су успостављена и функционишу међународна удружења жена-полицајаца, одређују њихов однос према условима рада у значењу предмета овог истраживања.

Стрес и баланс посао-породица у неким удружењима и мрежама, па према томе и регионима, јесу тема којој се придаје пажња, у другим не, а генерално нису у фокусу међународне сарадње у оној мери какву према свом значају заслужују. Чињеница је да стресогеност као универзална карактеристика полицијског посла не признаје границе нити оквире било које врсте, па ни оне наведене у хипотези. Њена заступљеност као теме углавном без приоритетног значаја међу другим циљевима удружења и мрежа, заправо значи делимично позитиван одговор на хипотезу.

Трећа посебна хипотеза

Могуће је утврдити сврсисходност и ефикасност појединих циљева, садржаја, активности и метода које међународна удружења жена-полицајаца постављају, спроводе и примењују у области унапређења услова рада.

Посматрано у ширем смислу, као предмет интересовања и бриге удружења и мрежа, идентификоване су три области које се тичу услова рада: права из радног односа, безбедност и здравље на раду, као и опрема за рад. Сврха се може сагледати дихотомно, као (1) побољшање услова рада, у ком случају су активности мрежа и удружења усмерене ка доносиоцима одлука и подразумевају предлагање нових законских решења, преговарање и саветовање, и као (2) оптимизација адаптираности запослених на услове, и тада је оријентисана на чланство, укључујући саветодавни и едукативно-информативни рад. Теме које су предмет овог рада углавном су намењене запосленима, односно чланицама, што јесте добро али није довољно. Осим што у том сегменту треба појачати активности, потребно је осмислити и креирати оне које ће бити усмерене на полицијске организације и доносиоце одлука у њима.

Без обзира на репутацију коју организације вишег ранга имају, оне не могу директно утицати на конкретне политике и праксе у појединим националним полицијским службама, међутим, будући да располажу високим кредибилитетом извесно је да то могу преко својих подружница и филијала. Стога је важно идентификовати поменути материју као приоритет и стратешки приступити активностима чији би коначан исход требало да буде чврст законски и институционални оквир, успостављене и разрађене праксе прилагођене локалним потребама, као и обезбеђени индикатори успешности, мерљивост и евалуација оствареног, што није немогуће с обзиром на размере и резултате досадашњих активности међународних удружења и мрежа у оквиру родних политика.

Четврта посебна хипотеза

Различите фазе (периоде) радног века жене-полицајца и њима припадајући процеси (регрутација и селекција, обука, адаптација и интеграција, развој каријере, стагнација и опадање, пензионисање) праћени су различитим динамичким утицајем и ефектима услова рада обухваћених истраживањем.

Стрес, као категорија која прожима и наткриљује и друга два изабрана аспекта карактеристична за полицијски посао, несумњиво је присутан током читавог радног века и то у високом степену. Подложни су му сви, без обзира на

пол, старосну доб, радни стаж и позицију у полицијској служби, врсту посла и радно место, брачни и породични статус, чланство у удружењу или мрежи. Овим радом, нарочито емпиријским истраживањем, није обухваћен период едукације који претходи уласку у полицијску службу већ само онај који подразумева радни однос. Разлог је, и без тог дела, већ веома широко захваћена материја и претпостављена хипертрофија садржаја теме. Међутим, узимајући у обзир радно активну фазу, добијени резултати са великим поуздањем говоре о потреби бављења питањима старења као регуларног процеса који прати радни век, не само жена запослених у полицији већ и њихових колега.

Резултати истраживања указују на повезаност старосне доби са перцепцијом стресогености посла, тако што са старењем опада перципирани ниво стреса, али и израженију вулнерабилност одређених категорија жена старијих од 48 година. С обзиром на чињеницу да је емпиријско истраживање за потребе овог рада спроведено на пригодном узорку од 126 испитаница, није било могуће контролисати утицај појединих варијабли при утврђивању корелација, те су одређена питања идентификована као могуће полазиште за нова истраживања.

Доступни подаци из других истраживања указују на могућу стресогеност превисоких очекивања старешина од старијих полицијских службеница у вези са њиховим физичким професионалним способностима (нарочито у периоду менопаузе и постменопаузе), као и на нелагодност жена да говоре о томе. Уз пословични полицијски цинизам и шале на рачун старења као део полицијске културе, кандидаткиња закључује да ова тема заслужује посебну пажњу, узимајући у обзир различите фазе радног века запослених у полицији – тешкоће скопчане са уласком у полицијску службу које се тичу почетне несигурности, проблема интеграције и потребе за менторством уз истовремени недостатак времена за приватни живот и проналажење партнера, преко етапе коју обележава каријерни развој уз паралелно настојање да се подижу деца и евентуално брине о старим родитељима (тзв. сендвич-генерација), до фазе коју карактерише осећање све веће бескорисности, усамљености и запитаности о смислу сопственог егзистирања у служби.

Пета посебна хипотеза

Могуће је понудити обрасце међународне сарадње путем којих би се могли побољшати услови рада жена-полицајаца у земљама Југоисточне Европе, а самим тим и у полицији Србије.

Сагласно последњој посебној хипотези, уколико треба понудити образац међународне сарадње у оквиру женских струковних организација којом ће се ефикасно и квалитетно обухватити област унапређења услова рада у смислу елиминације, односно редуковања и ублажавања штетног дејства стреса, потребно је претходно дефинисати принципе функционисања потенцијално успешног удружења или мреже.

Кандидаткиња сматра да се то може учинити, са великом извесношћу, на основу резултата емпиријског истраживања и анализе садржаја консултоване литературе. Модел таквог удружења или мреже подразумевао би следеће:

- стратешки приступ и реалне циљеве,
- лидере са визијом, енергијом и истрајношћу – особе које ће бити у стању да изнесу терет управљања процесима и неће одустати упркос евентуалним неуспесима,
- посвећеност одређеног броја чланова, уз очекивану неактивност или недовољну активност већине,
- одговарајуће маркетиншке и промотивне активности,
- опипљиве и мерљиве резултате,
- корисност активности – за жене и за мушкарце, и то у ширем опсегу од самог чланства јер се тиме обезбеђује експанзија удружења/мреже и њихово утемељење у матичној организацији,
- могућност и вероватноћу развојности удружења/мреже – флексибилност,
- финансијску, организациону и стручну подршку, при чему би остварени резултати представљали одговарајући алат за обезбеђивање потребних ресурса,
- етичност и транспарентност у раду, као и што потпунију информисаност чланства,

- непрестану интеракцију, комуникацију и ослушкивање чланства,
- тренинге – оптимизовање достигнућа чланова понаособ, појединих категорија чланства, удружења/мреже у целини, као и полицијске организације и још шире – локалне заједнице.

IV

КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Структура дисертације

Увод

ДЕО 1. Теоријски приступ проблему истраживања

Глава 1. Услови рада полиције

- 1.1. Услови рада, безбедност и заштита на раду
- 1.2. Услови рада и посебна заштита припадника полиције
 - 1.2.1. Стрес
 - 1.2.1.1. Појам стреса и стресора
 - 1.2.1.2. Теоријски модели стреса
 - 1.2.1.3. Класификовање стреса
 - 1.2.1.4. Последице стреса
 - 1.2.1.5. Превладавање стреса
 - 1.2.2. Професионални стрес
 - 1.2.2.1. Извори радног стреса и стресори
 - 1.2.2.2. Полне разлике у доживљавању стреса на раду
 - 1.2.2.3. Ефекти професионалног стреса
 - 1.2.2.4. Синдром сагоревања на раду или синдром изгарања (burnout)
 - 1.2.3. Стрес у раду полиције
 - 1.2.3.1. Извори стреса и стресори у полицијском раду
 - 1.2.3.2. Оперативни и организациони стресори
 - 1.2.3.3. Испољавање стреса код полицајаца и његове последице

- 1.2.3.4. Полиција и стрес – жене и мушкарци
- 1.2.4. Управљање стресом
- 1.2.5. Ризик у полицијском раду
- 1.2.6. Баланс између професионалног и породичног живота

Глава 2. Међународна удружења и мреже полицајаца

- 2.1. Мешовите мреже – ИПА
- 2.2. Женске полицијске мреже и удружења

ДЕО 2. Емпиријско истраживање

Глава 1. Могућности унапређења услова рада жена запослених у полицији путем међународне сарадње у оквиру удружења и мрежа

- 1.1. Проблем и предмет истраживања
- 1.2. Циљеви истраживања
- 1.3. Хипотетички оквир истраживања
- 1.4. Научни и друштвени значај истраживања
- 1.5. Методологија и начин истраживања
- 1.6. Методолошки поступак
 - 1.6.1. Упитник
 - 1.6.2. Узорак
 - 1.6.3. Време и начин испитивања
 - 1.6.4. Начин обраде података

Глава 2. Резултати емпиријског истраживања

- 2.1. Поједини аспекти посла, изазови усклађивања обавеза и ефекти
 - 2.1.1. Изазови на послу
 - 2.1.2. Оцена појединих аспеката посла
 - 2.1.3. Задовољство појединим аспектима посла
 - 2.1.4. Повезаност социодемографских обележја са оценом појединих аспеката посла и задовољством аспектима посла
 - 2.1.5. Ризици

- 2.1.6. Изазови усклађивања професионалних и породичних обавеза
- 2.1.7. Извори стреса и стресори у полицији
- 2.1.8. Превладавање стреса
- 2.1.9. Здравље и здравствени проблеми
- 2.2. Удруживање
 - 2.2.1. Припадност удружењима и мрежама
 - 2.2.2. Сугестије за унапређење досадашњих активности у вези са условима рада
 - 2.2.3. Препоруке новооснованим удружењима и мрежама

Глава 3. Дискусија резултата истраживања

ДЕО 3. Закључци и препоруке

Прилози

Прилог 1: Упитник

Прилог 2. Табеле

Литература

Опис садржаја докторске дисертације по поглављима

Кандидаткиња мр Снежана Нововић, осмислила је структуру своје докторске дисертације тако да она садржи увод, пет поглавља смештених у оквиру два дела и закључке.

Увод

У уводном делу кандидаткиња представља оквир, полазиште и мотиве за истраживање изабране теме, као и очекивања у вези са могућностима коришћења добијених резултата. Укратко је представљена структура рада и описане околности које су пратиле реализацију анкете у оквиру емпиријског истраживања. Не прећуткујући тешкоће са којима се сусрела, она отвара извесна питања (нпр.

међусобне женске солидарности) која су комплементарна са истраживаном темом, важна су за успешну интеграцију жена у полицијску службу а нису предмет интересовања истраживача.

I ДЕО: Теоријски приступ проблему истраживања

Темељно представљање селектованих садржаја из референтних штампаних и електронских извора смештено је у три поглавља која се у структуралном и садржинском погледу поклапају са другим, емпиријским делом.

Глава 1. Услови рада полиције

Увод у поглавље представља сегмент у коме су дефинисани појмови рада, услова рада, радне средине, безбедности и здравља на раду, ризика, професионалног обољења и, такође, сажето изложен међународни и домаћи правни и институционални оквир. С обзиром на то да нормативна регулатива није тема овог рада и, нарочито, да услови полицијског рада којима је посвећено ово истраживање нису њоме обухваћени, тај део је у дословном смислу дат само у назнакама. Одређена пажња посвећена је и међународним документима и домаћем законодавству које регулише посебна права полиције, док је у наставку највише простора посвећено условима рада у значењу одређеном предметом овог истраживања. Реч је о садржајима који се тичу стреса уопште, специфичније – професионалног стреса и, најуже у складу са предметом истраживања, стреса у раду полиције, са прегледом бројних истраживања која су се бавила разликама између жена и мушкараца по питању реаговања на стрес и последица стреса. Обрађене су, такође, теме ризика у раду полиције и баланса између професионалног и породичног живота, којима су се у свету бавили многи аутори.

Глава 2: Међународна удружења и мреже полицајаца

Уз краће представљање мешовитог удружења полицијских службеника оба пола (ИПА), дат је компаративни приказ репрезентативног узорка међународних полицијских струковних удружења и мрежа. Понуђена је њихова историјска (читав један век) и географска перспектива (од глобалног до локалног нивоа), као и „личне карте“ по којима се могу категорисати – начин успостављања, критеријуми чланства, начини финансирања и сл. Посебно је обрађен сегмент који се тиче

њихових мандата и активности, са нагласком на активностима чији је циљ унапређење услова рада, у ширем смислу и уже посматрано, у контексту овог истраживања.

II ДЕО: Емпиријско истраживање

Други део садржи три поглавља која се, редом, односе на хипотетичко-методолошке аспекте истраживања, резултате емпиријског истраживања и дискусију резултата.

Глава 1: Могућности унапређења услова рада жена запослених у полицији путем међународне сарадње у оквиру удружења и мрежа

Овај део је кандидаткиња изложила непосредно испред резултата емпиријског истраживања, а не на почетку дисертације, с намером да истакне значај емпиријских података примарног истраживања и „везујући“ методолошки поступак реализације свог емпиријског истраживања (податке о упитнику, узорку, времену и начину обраде) за саме резултате. Нарочито је истакнута чињеница да се намерно прибегло формулисању великог броја отворених питања што је значајно усложнило обраду одговора. Међутим, добијено обиље ставова, размишљања и процена из различитих крајева света који су, у коначном, компарабилни и сводиви на одређени број категорија вероватно присутних и на ужем подручју, у потпуности оправдало спровођење емпиријских истраживања глобалних размера.

Глава 2: Резултати емпиријског истраживања

У склопу ове целине детаљно су изложени добијени резултати по целинама које се везују за одабране аспекте полицијског рада (стрес, ризик и баланс посао-породица). Категорисани одговори учесница анкете и утврђене корелације између појединих варијабли које представљају аспекте посла и социодемографска обележја испитаница, дати су и коментари резултата.

Глава 3. Дискусија резултата истраживања

Кандидаткиња је овај сегмент конципирала као шира закључна разматрања у којима, користећи све доступне податке у вези са изабраном темом, повезује

сазнања из теоријских извора и секундарних истраживањима са резултатима сопственог емпиријског истраживања спроведеног за потребе овог рада. Укрштајући доступне информације, она долази до одговора на постављене циљеве и хипотезе, отварајући при том нова истраживачка питања.

Закључци

У светлу постављених циљева и хипотеза, у оквиру закључака су сублимирани резултати истраживања и понуђене препоруке за унапређење сегмента који је био предмет рада.

V

ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Резултатима овог теоријско-емпиријског истраживања кандидаткиња указује на то да је могуће, у оквиру међународне сарадње путем активности удружења и мрежа жена запослених у полицији, успешно се бавити питањима услова рада карактеристичних за полицијску професију, сагледавајући их из родно сензитивне перспективе.

Остварени су научни циљеви рада који се односе на дескрипцију и типологизацију постојећих видова међународне сарадње и области унапређења услова рада жена запослених у полицији на које се та сарадња односи, као и на објашњење повезаности између услова рада и ефеката изложености тим условима с једне стране, са фазама (периодима) радног века жене-полицајца с друге стране.

Друштвени циљеви рада такође су остварени и огледају се у практичном значају и употребљивости резултата истраживања за побољшање услова рада жена запослених у полицији. С обзиром на релативно кратак период постојања Мреже жена полицајаца Југоисточне Европе, од новембра 2010. до данас, у чијем су саставу и представнице Министарства унутрашњих послова Републике Србије, резултати истраживања могу бити коришћени најмање у циљу унапређења рада тог

удружења и његовог утицаја на праксе полиција региона. Кандидаткиња сматра да коришћење резултата може имати и шире размере, с обзиром на комуникацију коју је та организација успоставила са другим удружењима и мрежама у свету.

Друштвени значај истраживања мр Снежане Нововић огледа се и у скретању пажње потенцијално заинтересованим актерима на досад недовољно истражену област услова рада полиције у овдашњим оквирима и недовољно коришћење могућности међународне сарадње путем удружења и мрежа жена запослених у полицији, нарочито имајући у виду изузетно штетан утицај и последице тих услова у здравственом, психолошком и социјалном погледу за запослене, као и на економском плану за полицијску организацију. Допринос је присутан и у коришћењу технике анкете на глобалном плану, анимирањем више организација које су захваљујући сопственом учешћу унапред изразиле заинтересованост за резултате истраживања.

VI

ЗАКЉУЧАК

Предмет докторске дисертације мр Снежане Нововић под називом *Међународна сарадња у области унапређења услова рада жена запослених у полицији*, актуелан је, сложен и научно оправдан, а постигнути резултати истраживања представљају допринос у овој области.

Докторска дисертација мр Снежане Нововић, урађена у складу са одобреном пријавом на коју су сагласност дали Наставно-научно веће Факултета политичких наука и стручно веће Универзитета у Београду представља логичну целину, резултат је самосталног теоријског рада и спроведеног емпиријског истраживања кандидаткиње. Резултати истраживања и изведени закључци у овој дисертацији могу користити како заинтересованима за унапређење услова рада запослених у полицији, тако и онима који желе да унапреде квалитет и ефикасност рада удружења и мрежа. Вредност резултата овог истраживања огледа се пре свега у

скретању пажње на теме које у Србији и у региону нису довољно истражене, а из перспективе коју је кандидаткиња одабрала – сагледавање услова рада жена у полицији кроз призму међународних струковних удружења, нису нимало истражене. Нарочита вредност рада јесте у отварању више нових питања уз понуђени хипотетички оквир за пројектовање нових истраживачких подухвата.

Мишљење и предлог Комисије

На основу свега изложеног, а нарочито актуелности, оригиналности и научног и друштвеног значаја ове сложене теме, Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Факултета политичких наука да усвоји извештај о завршеној докторској дисертацији мр Снежане Нововић *Међународна сарадња у области унапређења услова рада жена запослених у полицији* и формира комисију за јавну одбрану у истом саставу.

Београд, 4. 6. 2018. године

Комисија

проф. др Ана Чекеревац

проф. др Наталија Перишић

доцент др Јованка Шарановић